

- принцип постійної взаємодії суспільної структури і апарату її усвідомленого використання з метою реалізації органічних форм державного регулювання;
- принцип поєднання національного підходу і світового досвіду державного регулювання.

Генетична парадигма, як показала практика переходу до ринку багатьох країн світу (від Англії до Тайваню), не є синонімом некерованого розвитку суспільства, а спирається на сильну державу, що володіє здатністю на практиці протистояти інфляції, безробіттю, яка турбується про всіх своїх громадян, а не про надання можливостей для збагачення окремих осіб.

Завдання держави в тому, щоб правильно використати такі економічні і правові регулятори, які б не завдавали шкоди споживачам і підприємцям, фірмам, економіці в цілому.

Перехід на переважно економічне і правове регулювання вимагає часу і досвіду; затвердження інститутів вільного, незалежного суспільства - це природний, поступовий процес, який потребує використання як досвіду інших країн, так і урахування національних особливостей економічного розвитку України.

Надійшла до редколегії 15. 11. 95 р.

*Є. В. Ковальов, д-р екон. наук,
О. П. Рябченко, канд. екон. наук*

УРАХУВАННЯ ЧИННИКА ЧАСУ В ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ ФІРМИ

Господарські проекти, які виконуються фірмою, як правило, здійснюються на протязі декількох років. Рациональний розподіл ресурсів за роками реалізації проекту має велике значення для зниження загального обсягу витрат. У цьому виявляється вплив чинника часу на витрати та ефективність фірми. Урахування фактора часу широко використовується при плануванні розподілу ресурсів та економічному аналізі діяльності фірми.

У практиці господарської діяльності для урахування чинника часу здійснюється приведення різночасових вкладень та витрат до певного строку розрахунку. Як правило, це строки початку або кінця господарського проекту фірми. Розмір капітальних вкладень, що приведені до строку закінчення і-го проекту, визначають за формулою

$$K_{прив\ i}^{ок} = \sum_{t=1}^T K_{t\ i} (1 + E)^{(T-t)}$$

- до строку початку проекту

$$K_{прив\ i}^н = \sum_{t=1}^T \left[\frac{K_{t\ i}}{(1 + E)^{(T-t)}} \right],$$

де $K_{прив\ i}^{ок}$, $K_{прив\ i}^н$ - загальна сума капітальних вкладень, що приведені до розрахункового року (відповідно - кінця та початку i -го проекту); T - період виконання господарського проекту фірми; t - порядковий рік виконання господарського проекту; $K_{t\ i}$ - капітальні вкладення у t -му році i -го проекту; $(T - t)$ - кількість років приведення капітальних вкладень t -го року; E - норматив приведення різночасових витрат, який приймається рівним 0,1 та 0,08. Кращим буде варіант з мінімальними приведеними витратами.

Порядок урахування чинника часу, який використовується, на наш погляд, має ряд недоліків:

- не конкретизується сфера реалізації господарського проекту фірми. Усереднений норматив приведення $E=0,1$ міг досить обгрунтовано використовуватись в умовах централізованого розподілу ресурсів та управління економікою. У ринкових умовах конкуренції норматив приведення повинен ураховувати рівень рентабельності сфери конкретного використання капіталу;
- не враховуються можливості використання власних та позичкових коштів для реалізації фірмою господарського проекту;
- не враховуються інфляційні процеси.

У зв'язку з цим, на наш погляд, якщо оцінювати витрати фірми, що розподілені у часі, то в першу чергу слід розділяти фінансові ресурси, що використовуються, на власні та позичкові.

Власні фінансові кошти фірми

Якщо строк реалізації господарського проекту T років, в t -му році капітальні вкладення в проект будуть K_t , крб., то загальний розмір витрат фірми може бути визначений

$$K_{заг} = K_{кошт} + K_n + K_i,$$

де $K_{\text{кошт}}$ - кошторисна вартість господарського проекту, крб.
Визначається підсумовуванням витрат за роками проекту

$$K_{\text{кошт}} = \sum_{t=1}^T K_t;$$

K_n - збитки фірми від "заморожування" капітальних вкладень.
Можуть бути визначені за формулою

$$K_n = \sum_{t=1}^T K_t (1 + E_p)^{(T-t)} - \sum_{t=1}^T K_t,$$

де E_p - рівень рентабельності капіталу фірми у сфері його використання;

K_i - збитки вільних фінансових ресурсів фірми, що викликані інфляційними процесами. Визначення їх розміру можна зробити за формулою

$$K_i = \sum_{t=1}^T K_t \cdot I^{(T-t)},$$

де I - річний темп інфляції.

Загальний розмір витрат фірми по i -му господарському проекту склав

$$K_{\text{заг } i} = \sum_{t=1}^T K_{t_i} (1 + E_p)^{(T-t)} + \sum_{t=1}^T K_{t_i} \cdot I^{(t-1)}$$

Із багатьох планованих або аналізованих господарських рішень фірми кращим буде те, котрому відповідають мінімальні витрати

$$K_{\text{заг } i} = \min$$

Позичкові кошти

Коли використовуються позичкові кошти для реалізації господарського проекту, загальний обсяг витрат складається з:

$$K_{\text{заг}} = K_{\text{кошт}} + K_n + K_i + K_{\text{проц}}$$

$K_{\text{проц}}$ - витрати фірми у вигляді виплат процентів за користування кредитом, крб.

При цьому, якщо фірма одержує одноразовий кредит на весь строк виконання проекту, повернення кредиту і процентів за користування ним буде здійснюватись по закінченню проекту, то обсяг виплат процентів буде

$$K_{\text{проц}} = K_{\text{кошт}} \left[\left(1 + \frac{\alpha}{100}\right)^T - 1 \right],$$

де α - облікова банківська ставка за використання кредиту, %.

Якщо виплату процентів за користування кредитом фірма буде здійснювати щорічно, то обсяг процентних виплат складе

$$K_{\text{проц}} = K_{\text{кошт}} \cdot \frac{\alpha}{100} \cdot T$$

Якщо фірма для виконання господарського проекту відкриває "кредитну лінію", а виплата процентів та повернення кредитів буде здійснюватись по закінченні проекту, то розмір виплат у вигляді проценту буде дорівнювати

$$K_{\text{проц}} = \sum_{t=0}^{T-1} K_t \left(1 + \frac{\alpha}{100}\right)^{(T-t)} - K_{\text{кошт}}$$

Якщо при використанні кредитної лінії виплату процентів за кредит фірма буде здійснювати щорічно, то процентні виплати складуть

$$K_{\text{проц}} = \sum_{t=0}^{T-1} K_t \cdot \left[1 + \frac{\alpha}{100}(T-t)\right] - K_{\text{кошт}}$$

Очевидно, що порядок розподілу ресурсів у часі при виконанні фірмою господарського проекту впливає на загальний обсяг витрат по проекту. Ураховуючи певні можливості за обмеження, фірма буде прагнути виконувати проект в умовах, при яких загальний обсяг витрат буде мінімальним.

Запропоновані закономірності можуть бути з успіхом використані як менеджерами при виборі ефективних господарських проектів, так і аналітиками контрольних організацій при економічному аналізі господарської діяльності фірми.

Надійшла до редколегії 15. 11. 95 р.